

УДК 902.03:711.5](477.83-25)"11/13":528.4:001-051]
(477)"18/20"(091)
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2026.03.815>

КНЯЖИЙ ЛЬВІВ: ТОПОГРАФІЯ, ОБ'ЄКТИ, ДОСЛІДНИКИ

Дарія КОНІВ

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-5542-3232>

аспірантка, Львівський національний університет імені Івана
Франка, кафедра археології та історії стародавніх цивілізацій,
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: dariiakoniv@gmail.com

Стаття присвячена археологічному вивченню об'єктів княжої доби у Львові від перших розвідок XIX ст. до сучасних досліджень. У праці узагальнено результати археологічних досліджень, висвітлено внесок ключових дослідників у вивчення ранньосередньовічного міста та проаналізовано основні етапи формування наукових уявлень про структуру давнього Львова. Розглядаються результати розкопок на основних ділянках міста, які засвідчили існування сакральних, оборонних і ремісничо-житлових об'єктів XII—XIV ст.

Актуальність статті зумовлена необхідністю систематизації накопичених археологічних матеріалів та введення їх до наукового обігу для комплексної реконструкції структури раннього міського осередку. Метою дослідження є узагальнення наявної опублікованої та архівної інформації стосовно результатів вивчення княжого періоду в історії Львова та визначення історичної топографії міста. Об'єктом дослідження є археологічні пам'ятки княжої доби у Львові, а предметом — результати їх археологічного вивчення, інтерпретація виявлених матеріалів і проблеми їх наукового опрацювання.

Методологічну основу дослідження становлять історико-порівняльний, хронологічний, типологічний та комплексний методи аналізу археологічних джерел, а також принципи систематизації та узагальнення наукових даних.

Ключові слова: археологія, історія археології, Львів, рятівні дослідження, княжа доба.

Dariia KONIV

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-5542-3232>

postgraduate student of the Department of Archaeology
and History of Ancient Civilizations,

Ivan Franko National University of Lviv.

1, Universytetska str., 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail: dariiakoniv@gmail.com

PRINCELY LVIV: TOPOGRAPHY, SITES, RESEARCHERS

This article summarizes the findings of archaeological investigations, highlights the contributions of key researchers to the study of the early medieval city, and analyses the main stages in the development of scholarly understanding of the structure of princely Lviv. It examines the results of excavations in key areas of the city, which have revealed the existence of sacred, defensive, and craft-and-residential sites from the 12th—14th centuries. *The relevance* of the article stems from the need to systematize the accumulated archaeological materials and incorporate them into scientific discourse for a comprehensive reconstruction of the structure of the early urban centre.

The object of the study is the archaeological sites of the princely era in Lviv, and *the subject* is the results of their archaeological investigation, the interpretation of the discovered materials, and the challenges of their scholarly analysis. *The methodological basis* of the study consists of historical-comparative, chronological, typological and comprehensive methods of analyzing archaeological sources, as well as the principles of systematising and generalising scientific data.

The subject of archaeological research in Lviv has been covered in a number of scientific publications. However, most of these have focused on the history of archaeological research within the city as a whole. Nevertheless, the history of the study of monuments from the princely era in Lviv can be traced through academic reports, short articles in specialist journals («Archaeological Discoveries», «Materials and studies on archaeology of Sub-Carpathian and Volhynian area», «Studia archaeologica»), monographs [1; 2; 3], articles [4; 5] and so on, which form *the source base* of the study. *The aim* of this study, however, is to summarize the available published and archival information regarding the results of research into the princely period in the history of Lviv and to determine the historical topography of the city.

Results: Archaeological research into princely-era sites in Lviv evolved from 19th-century local surveys to systematic studies by specialist institutions. The limited scope of large-scale excavations, due to dense urban development, made archaeological work dependent on urban planning. The research identified key sites associated with chronicle-era Lviv, particularly the High Castle, medieval churches, and the city centre. Archaeological evidence confirmed the existence of defensive, sacred, and residential-craft structures dating from the 12th—14th centuries. These discoveries significantly expanded our understanding of the city's historical topography, material culture, and inter-regional contacts.

Keywords: archaeology, history of archaeology, Lviv, rescue excavations, the princely period.

Вступ. Проблема вивчення археологічних пам'яток княжої доби у Львові має понад столітню історію, що тісно пов'язана з розвитком археологічної науки на західноукраїнських землях. Дискусії про те, де шукати первинний дитинець середньовічного Львова, тривають не одне століття. У різні часи його шукали на Знесінні, Підзамчі, площі Ринок, Замковій горі та інших частинах сучасного Львова. Попри те, що ми досі не знаємо остаточного його розташування, проведені протягом ХІХ—ХХІ століть дослідження показують нам, як територія княжого Львова збільшувалася з часом. Також слід зазначити, що дослідження пам'яток зазначеного часу відбувалось спорадично і залежало від багатьох політичних та економічних чинників.

Отож метою дослідження є узагальнення наявної опублікованої та архівної інформації стосовно результатів вивчення княжого періоду в історії Львова та визначення історичної топографії міста. *Об'єктом* дослідження є археологічні пам'ятки княжої доби у Львові, а *предметом* — результати їх археологічного вивчення, інтерпретація виявлених матеріалів і проблеми їх наукового опрацювання.

Тема археологічного дослідження Львова розкрита в низці наукових публікацій. Однак більшість із них стосувалась висвітлення історії археологічних досліджень на теренах міста загалом. Часто в полі зору дослідників перебував доробок окремих інституцій чи окремих археологів. Попри те, відстежити історію вивчення пам'яток княжої доби у Львові можна за допомогою наукових звітів, коротких повідомлень у фахових журналах («Археологические открытия», «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині», «Studia archaeologica»), монографіях [1; 2; 3], статтях [4; 5].

Перші спроби дослідити давні шари міста чи локалізувати його ділянку сягають другої половини ХІХ ст. У цей час Львів був одним із наукових центрів Галичини у складі Австро-Угорської імперії і тут активно відбувалося становлення різного роду наукових товариств та організацій. У цей період інтерес до історії міста поєднувався з антикварними та краєзнавчими ініціативами, які згодом стали основою систематичних археологічних пошуків.

Методологічну основу дослідження становлять історико-порівняльний, хронологічний, типологічний та комплексний методи аналізу археологічних дже-

рел, а також принципи систематизації та узагальнення наукових даних.

Основна частина. Найдавніші відомості про археологічні знахідки у Львові пов'язані з діяльністю місцевих дослідників-аматорів, зокрема членів Польського товариства любителів старожитностей та Наукового товариства імені Шевченка. Уже тоді з'явилися перші повідомлення про випадкові знахідки кераміки та металевих предметів на Високому Замку й у районі Підзамча. Проте, через відсутність стратиграфічного підходу та системного контролю за розкопками, ці відомості мали лише описовий характер і не дозволяли робити узагальнень щодо княжого періоду.

Серед археологів-першопрохідців помітно виділяються імена Антоні Шнайдера та Антіна Петрушевича. Перший проводив аматорські дослідження на Замковій горі¹ у Львові, де у 1868 році розпочалися роботи з насипання копця до 300-річчя Люблінської унії. З археологічної точки зору це була катастрофа. Земляні роботи не лише пошкодили археологічну пам'ятку, якою був середньовічний Високий замок, а й спричинилися до стратиграфічних порушень у зв'язку з переміщенням земляних шарів. А. Шнайдер, як ніхто інший, хвилювався за долю археологічного матеріалу і «щоденно багато годин проводив при цих роботах (насипанні копця), не одна річ завдяки цьому виїїла і це єдиний хто, хоч і не науково, залишив про них інформацію» [6, s. 126], — відгукувався про нього Александер Чоловський. Зібрані матеріали (керамічний посуд, кам'яні кулі, крем'яні знаряддя) А. Шнайдер передав до музею князів Любомирських, а після його розформування у 1940-х, були передані до Львівського історичного музею.

Стан руїн замку — напередодні насипання кіпця — зафіксував в спеціальній розвідці, що вийшла друком у 1910 р., А. Чоловський. Він пише, що на початку ХІХ ст. від колись кам'яного замку залишилися лише фундаменти мурів та пивниці, оскільки наказом австрійської влади було дозволено його розібрати і з решток мурувати будівлі в місті [6, s. 96—97]. З великим ентузіазмом проводили земляні роботи, а для насипання кургану використовували рештки кам'яних будівель, які у варварський спосіб нищи-

¹ *Примітка автора:* Терміни «Високий замок» та «Замкова гора» у тексті вживаються тотожно.

ли. Цей процес А. Чоловський назвав «вандалізмом свого покоління» [6, с. 105—107].

Іншою нагодою до активізації пошуків стало спорудження залізниці, що з'єднала Львів із столицею Австрії. Прагнучи підтвердити свою гіпотезу щодо первісного розташування міста Львова в районі Підзамча, представники Ставропігійського Інституту Антін Петрушевич, спільно з Ісидором Шараневичем, у 1866 році провели археологічні дослідження на ділянці спорудження залізничної лінії Відень — Львів — Чернівці (на відтинку поблизу Замкової гори) [7, с. 217]. Археологам вдалось виявити керамічні вироби носіїв культури шнурової кераміки. Однак, внаслідок обмеженості ділянки та стислі терміни, проведені роботи не дали однозначної відповіді щодо нашарувань княжого часу. Забігаючи наперед, зазначимо, що А. Петрушевич не був єдиним дослідником, який шукав перший центр Львова в районі Підзамча. Гіпотезу про початки Львова в районі Підзамча та Знесіння під час розвідок перевіряв також разом з І. Шараневичем В. Антонович [3, с. 99].

Наступний етап досліджень княжого Львова припадає на 1930-ті рр. і пов'язаний з іменем видатного археолога Ярослава Пастернака. З очевидних причин, від початку ХХ ст. та у міжвоєнний період, археологічних робіт у Львові не проводили. Саме тому роботи Я. Пастернака в цьому плані є унікальними та надзвичайно важливими для археології Львова загалом. У 1932 році на прохання та за кошт митрополита Андрея Шептицького Я. Пастернак провів системний огляд підземного приміщення крипоти собору Святого Юра, проклавши кілька зондажів у долівці та стінах підвального простору. В ході цих робіт було виявлено п'ять раніше невідомих поховань у долівці крипоти, а також домовину одного з ігуменів отців Василіян — Никифора Шептицького [8, с. 315].

Напередодні Другої світової війни, як зазначає у своїй статті Т. Романюк, за згодою митрополита Андрея Шептицького, вчений здійснив таємне перепоховання саркофага нібито з прахом князя Ярослава Осмомисла у крипту собору Юра, який було знайдено під час розкопок у 1936—1937 роках у селі Кринос [9, с. 454]. У короткій заяві, яку він залишив у скляній капсулі біля поховання, «під словом честі науковця», він підтвердив, що виявлений

скелет дійсно належав князю Ярославу Осмомислу [9, с. 454]. Це допомогло зберегти останки князя в руйнівний період Другої світової війни. Наново віднайдені вони були під час досліджень крипоти собору у 1991 році експедицією під керівництвом Миколи Бандрівського [10]. Хоча інтерпретація знайдених кісткових решток безпосередньо не стосується теми нашого дослідження, звернемо увагу на те, що ще три десятиліття тому майже ніхто не ставив під сумнів автентичність знайдених останків. Проте останніми роками М. Бандрівський відійшов від теорії, що кістяк належить Я. Осмомислу [11]. Як аргументи на користь цього М. Бандрівський наводить нетипове місце захоронення князя (зазвичай князів хоронили в стінах, а не під підлогою), відсутність інвентаря тощо.

«Звичайно, сьогодні мені шкода відмовлятися від усього того багатолітнього щирого захоплення пастернаковою концепцією «останків князя Осмомисла», отим ореолом відкривача кісткових решток одного з наймогутніших володарів Європи XII століття. Однак факти і їх незаангажований аналіз змушують зайняти іншу позицію».

Попри те, дослідження Я. Пастернака є важливими для нашої статті, оскільки в ході археологічних робіт під долівкою крипоти зафіксовано сліди попередньої будівлі [8, с. 315]. На глибині близько 0,7 м нижче сучасного рівня було знайдено сліди старої церковної конструкції, можливо дерев'яної, приблизно датованої ХІІ ст., що засвідчує заселення цієї території в княжу добу і вказує на міську приналежність ділянки.

Після Другої світової війни археологічне вивчення Львова активізувалося у зв'язку з розширенням міста та розвитком радянської археологічної школи в Україні. У 1940 році у Львові створено Відділ археології АН УРСР, який у 1951 році приєднали до Інституту суспільних наук АН УРСР (далі — ІСН АН УРСР). Саме зі згаданим Інститутом та його науковим співробітником Олексієм Ратичем пов'язані перші повоєнні дослідження пам'яток княжої доби у Львові. Теж слід відзначити, що нагодою розкопок у радянський період ставали масштабні роботи з підготовки ідеологічних чи ювілейних заходів. У 1955 році, у зв'язку з підготовкою до святкування 700-річчя Львова і спорудження теле-

центру на Високому Замку, науковці Інституту провели обстеження ділянки близько 200 м² з метою виявлення пам'яток давньоруського періоду. В результаті земляних робіт та на основі виявленого матеріалу О. Ратич висунув робочу гіпотезу про існування укріпленого поселення на Замковій горі ще у X—XI століттях [12, с. 12]. Рештки посуду (на деяких денцях із клеймами Рюриковичів), вироби з металів, хрести-енколпіони, скляні браслети XI—XIII ст. свідчили про те, що в цей час тут вирувало активне економічне життя.

Позитивним зрушенням у сфері археологічного дослідження княжого Львова у другій половині XX ст. стало поступове збільшення публікацій результатів археологічних розкопок у вигляді статей у фахових виданнях чи як частин колективних монографій. Так, важливим етапом для розуміння істориками та археологами історії Львова в княжу добу стала публікація «Населення Прикарпаття та Волині за доби первіснообщинного ладу та в давньоруський час» [2]. Тут, у розділі про літописні міста, вміщено короткий підсумок досліджень літописного Львова за 1945—1972 рр., а, щонайважливіше, вміщено карту Високого Замку із зазначеними ділянками досліджень та будівельними об'єктами.

Іншою важливою віхою не тільки для локалізації і вивчення літописного міста, а й для археології Львова як цілісного археологічного об'єкта, стало створення у червні 1975 р. Львівського державного історико-архітектурного заповідника.

У 1975—1976 рр. на Замковій горі у Львові розпочато археологічні розкопки, організовані за ініціативи історико-культурного заповідника. Керівництвом дослідженнями здійснював директор Львівського історичного музею Роман Багрій, а до складу експедиції увійшли О. Ратич, І. Могитич та І. Свешніков [13, с. 8; 14, с. 6]. Для цього польового сезону було обрано 5 об'єктів на 5 розкопах відповідно²:

Біля телевежі

Біля печери з левами (західна частина парку)

Біля саду школи № 19

Біля пам'ятника перемоги над татарами

В саду обласної школи міліції.

Завдяки проведеним роботам зібрано значну кількість керамічного матеріалу XIII століття. В розкопі на ділянці біля телевежі вдалось дослідити рештки мурованої вежі з прилеглими оборонними стінами й ровами. За результатами стратиграфічного аналізу ці споруди датовані XI—XIII ст. Діаметр вежі становив близько шести метрів, а товщина її мурів сягала приблизно півтора — майже двох метрів [13, с. 9]. У згаданій праці А. Чоловський зазначав, що на Високому Замку є сліди перепаленого дерева й давні пивниці, які належали до часів князя Льва. Їх виявили, коли розібрали наявні кам'яні конструкції [6, с. 108], і результати робіт 1975—1976 рр. добре узгоджувались з цими відомостями.

Зважаючи на одержані результати, Р. Багрій довів, що як Високий замок, так і прилегла територія із заходу та півночі містила сліди найдавнішого, княжого, заселення, засвідчив значний розвиток території. Це доводило, що вона планомірно була заселена і мала всі ознаки міста вже в період короля Данила та його сина Льва [5, с. 329].

Окремо підкреслимо, що результати розкопок на Замковій горі лягли в основу реконструкції планувальної структури середньовічного Львова, опублікованій Юрієм Дибом у трьохтомнику «Історія Львова», що вийшов друком у 2006 році [15, с. 73].

За даними писемних джерел історики ще у XIX ст. були переконані, що давньоруський Львів включав території за межами Високого Замку і центром міського життя тогочасного населення були, передусім, церкви та прилеглі до них території. Саме тому співробітники заповідника зосередили свої зусилля в дослідженнях навколо найдавніших сакральних споруд Львова [16, с. 43]. У 1977—1978 рр. у місті організовано спільну архітектурно-археологічну експедицію, до якої увійшли львівські фахівці — І. Могитич, М. Рожко, Р. Бучко та А. Кос, а також дослідники з Ленінграда — М. Малевская-Малевич та О. Іоаннесян. Метою цих робіт стало виявлення у найдавніших храмах міста можливих конструктивних залишків, пов'язаних із давньоруським будівництвом. Дослідження 1977 року зосередились в центральній частині сучасного Львова і стосувались споруд церкви Святого Миколая (вулиця Богдана Хмельницького, 28) та костелу Івана Хрестителя (вулиця Ужгородська, 1). Для досягнення мети до-

² Примітка автора: одним із недоліків звітів Р. Багрія є відсутність точного позначення досліджуваної території на мапі. У статті наведено місця досліджень так, як вони зазначені у звіті.

слідження і, зважаючи на складність об'єктів, роботи здебільшого полягали у шурфуванні вздовж стін. Така методика дала змогу провести, передусім, детальний огляд фундаментів сакральних споруд. На підставі аналізу поховань та керамічного матеріалу, виявленого в ділянках шурфів, дослідники висунули обґрунтоване припущення про те, що ці об'єкти існували вже упродовж XII—XIV ст. [17, с. 6]. На цьому етапі роботи були призупинені, а у 1984 р. костел Івана Хрестителя продовжила досліджувати Львівська міська археологічна експедиція ІСН АН УРСР під керівництвом Р. Багрія. У ході робіт виявлено 38 різночасових захоронень під долівкою храму. Тілопокладення відбувалося у три вертикальні шари. За стратиграфією та аналізом керамічного матеріалу нижній шар захоронень датований першою половиною XIII століття [18, с. 4]. Таким чином, було деталізовано результати пошуків попереднього періоду і встановлено, що спорудження храму відбулося у XIII ст.

У наступному, 1985 році, ця ж споруда досліджувалась у складі тієї ж експедиції. Як і раніше, вздовж стін храму археологи заклали три контрольні шурфи, завдяки чому встановлено факт порушення культурного шару внаслідок перебудови костелу у 1887 р. Незважаючи на це, у шурфах містилась невелика кількість різночасової кераміки, найдавнішу з якої датовано XIV століттям [19, с. 5]. Встановлені особливості та цільна забудова території міста не дозволили більш ґрунтовно розвинути припущення щодо характеру давньоруських нашарувань.

Початок 90-х рр. XX ст. у Львові ознаменувався масштабними будівельними роботами стику площі Різні — вулиці Старої, де планувалось спорудження готелю «Золотий лев». Оскільки ділянка забудови перебувала в зоні історичного ареалу середньовічного Львова і гіпотетично могла бути заселеною в давньоруський час, В. Івановський, В. Петегрич, Д. Павлів та інші львівські археологи обстежили місце робіт і провели розкопки. Завдяки цьому в зоні будівництва зафіксовано культурні нашарування широкого хронологічного діапазону — від матеріалів черняхівської культури IV—V ст. до шарів Нового часу. Для нашого дослідження важливим є те, що археологи виділили культурний шар XII—XIV ст., пов'язаний із періодом існування княжого Львова. У цьому горизонті простежено залишки житлової та господар-

ської забудови зрубного типу, зокрема двоповерхові споруди, фрагменти дерев'яної вуличної настилки, ділянки вимощених подвір'їв, а також приміщення, що могли використовуватися як ремісничі майстерні з обробки бронзи. Сукупність цих об'єктів та матеріали виразно урбаністичного характеру дала підстави дослідникам вважати, що на ділянці забудови в княжу добу існував міський квартал [20, с. 74]. Також не можна оминати увагою і той факт, що результати розкопок на місці «Золотого Лева» є недостатньо опрацьованими та висвітленими у наукових публікаціях. Однак значення проведеним роботам надає і той факт, що, за словами теперішнього і багатолітнього керівника установи к. і. н. Олега Осаульчука, це було, без перебільшення, наймасштабніше дослідження в міських умовах на території України загалом.

На рубежі століть планові археологічні дослідження Львова поступово витісняються рятівними. Це спричинено багатьма чинниками — розпад СРСР, який призвів до кадрових та інституційних змін, скорочення фінансування наукових установ, проблема з розгортанням великих розкопів у щільнозабудованому місті тощо. У 1990 році у Львові створюють Державне наукове мале підприємство «Рятівна археологічна служба» (далі РАС), яке діє і до сьогодні. На жаль, обсяги нашого дослідження не дають змоги вмістити всю пророблену РАСом роботу та еволюцію назв установи в тексті, тому зупинимось на ключових археологічних роботах, що мають важливе значення для давньоруської тематики.

Перспективним великим об'єктом досліджень співробітників РАС у 2010 році стала ділянка на площі кн. Ярослава Осмомисла. Ця територія важлива тим, що в давнину тут розташовувався один із в'їздів до міста — Краківська брама. У нижніх шарах розкопу археологи виявили дерев'яний посуд, стремено та декілька лез ножів, датованих XIII—XIV століттями. Стратиграфічні спостереження також засвідчили сліди пожежі, яка, ймовірно, знищила забудову цієї ділянки приблизно в той самий період [21, с. 15—25].

Багатою на матеріал княжої доби виявилась ділянка на вулиці Федорова (сучасна Федоровича), де РАС проводила дослідження протягом 2008—2011 років. Окрім цілих керамічних форм, датованих XIV століттям, археологи виявили скарб хрис-

тиянських культових речей з XIII століття. Серед них були хрести-релікварії, персні, підвіски у формі хрестів, кулони тощо — загалом понад 13 предметів [22, с. 52—53].

Не минули своєю увагою співробітники РАС і реставраційні роботи на теренах комплексу Святоюрського собору. У 2018 році під час спостережень за земляними роботами тут зафіксовано фрагменти мурованих конструкцій, що належали до попереднього храмового будівництва на цьому ж місці. Виявлені залишки стін складені із характерної для середньовічного Львова цегли так званого «пальчатого» формату, що дало можливість, за зіставленням із аналогічними матеріалами, датувати їх XIV ст. [23]. Таким чином, було дещо уточнено хронологію формування сакрального осередку на Святоюрській горі та конкретизовано етапи розвитку храмової забудови на цій ділянці.

Важливий внесок в розуміння топографії княжого Львова зробили працівники РАСу при дослідженні на вулиці Лемківській у 2021 році. Археологам вдалося знайти речі, що свідчили про заселення цієї території ще в середньовіччі. Серед знахідок — фрагменти посуду та господарські об'єкти XII—XIII століть. Особливо промовистими стали три свинцеві торгові пломби XIV—XV ст., одна з яких прикрашена зображенням лева — символу міста [24]. Це дає підстави припускати, що тут пролягав жвавий торговий шлях і могла існувати зупинка для мандрівних купців.

Висновки. Історія археологічного дослідження пам'яток княжої доби у Львові вкладається в логіку розвитку археологічного знання загалом. Вона пройшла закономірний розвиток від перших спорадичних досліджень (А. Шнайдер, А. Петрушевич) до інституціоналізованих планових. У зв'язку з щільною забудовою Львова проведення широкомасштабних археологічних досліджень не видається можливим, тому вони залежали, насамперед, від містобудівної програми. Перші планові розкопки мали перевірити відомості писемних джерел і таким чином було визначено перспективні ділянки для дослідження літописного Львова, які включають територію Високого замку, середньовічні церкви (Святоюрський собор, к. Івана Хрестителя, ц. Святого Миколая, ц. Параскеви П'ятиці та ц. Марії Сніжної), а також міські квартали середмістя. Важливим

для встановлення розмірів гіпотетичних кордонів княжого Львова є власне дослідження в центральній частині сучасного міста. На основі виявлених знахідок локалізуються будівельні залишки (мури), речі сакрального та повсякденного вжитку. Серед наукових установ, які активно залучені у дослідження Львова, можна виділити Львівський історичний музей, Відділ археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича та Рятівну археологічну службу. Характер робіт відображає еволюцію методів від шурфування до вдосконалення методики археологічних робіт в умовах міста співробітниками РАСу. За понад столітню історію досліджень вдалось виявити оборонні споруди, сакральні споруди і рештки житлової забудови і збагатити знання про історичну топографію міста княжого періоду. Окрім цього, було знайдено значну кількість речей, що характеризує матеріальну культуру і дає змогу простежити не тільки повсякденне життя, а й встановити характер торговельних стосунків. На жаль, до сих пір немає публікації, де була б повноцінно висвітлена історія археологічного вивчення різночасових об'єктів на території Львова, в тому числі пам'яток княжої доби. Тим не менше, за більш як столітню історію проведення археологічних розкопок у Львові простежується поступове збільшення кількості опублікованих матеріалів.

1. Мацкевий Л.Г. *Археологічні пам'ятки Львова*. Львів: Логос, 2008.
2. Черниш О.П. *Населення Прикарпаття і Волині за доби розкладу первіснообщинного ладу та в давньоруський час*. Київ, 1976.
3. Булик Н.М. *Львівська археологія XIX — початку XX століття: дослідники, наукові установи, музеї*. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2014.
4. Ратич О.О. Древньоруські матеріали з розкопок 1955—1956 рр. на Замковій Горі у Львові. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*. 1961. № 3. С. 115—126.
5. Миян Т.Р. Археологія Львова: витоки, традиції, дослідники. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*. 2019. № 23. С. 325—336.
6. Czołowski A. *Wysoki Zamek*. Lwów: NAKŁADEM TOWARZYSTWA MIŁOŚNIKÓW PRZESZŁOŚCI LWOWA, 1910.
7. Булик Н.М. Археологічні осередки Львова (1875—1914): наукові пошуки та польові здобутки. *Археологічні дослідження Львівського університету*. 2008. № 11. С. 209—237.

8. Пастернак Я.І. Звіт з археологічних дослідів у підземеллях катедри св. Юрія у Львові. *Богословія*. 1932. № 4. С. 312—315.
9. Романюк Т.М. 2010. Ярослав Пастернак: родина, особистість, творчість. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*. 2010. № 14. С. 454—493.
10. Бандрівський М.С. *Митрополит Андрей Шептицький — меценат археології*. 2017. Режим доступу: URL: https://zbruc.eu/node/72559?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAYnJpZBEhWDZRQlJpcVNudTBVMQndwZgEeECOT0vhyxkvGfOnk2RMtwKdK6ePZgYLeXlf3fUA2bdzkn8o4L9hVzqslqtqE_aem_sCef5MFwulzBlPi-Cyvl5w (Дата звернення 27 жовтня 2025).
11. Бандрівський М.С. 2019. Чому «останки князя Осьмомисла» є археологічним фейком? URL: <https://www.istpravda.com.ua/columns/5de1034fa4b86/> (Дата звернення 26 жовтня 2025).
12. Ратич О.О. Щоденник роботи та інвентарні описи розкопок львівської древноруської археологічної експедиції. *Науковий архів відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*. 1955. № 182.
13. Багрій Р.С. Звіт про археологічні розкопки на Замковій горі у Львові. *Науковий архів відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*. 1977.
14. Багрій Р.С. Звіт про роботу давноруської археологічної експедиції Львівського історичного музею. *Науковий архів відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*. 1976.
15. Дибя Ю.Р. Планувальна структура Давнього Львова. *Історія Львова: у 3-х т.* 2006. Т. 1. С. 72—75.
16. Шараневич І.І. *Стародавній галицький городи. Часть II. Стародавний Львовъ (отъ року 1250—1350)*. Львів, 1861.
17. Малевська М.В. Звіт про роботу Львівського загону архітектурно-археологічної експедиції. *Науковий архів відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*. 1978.
18. Багрій Р.С. Звіт про роботу Львівської міської археологічної експедиції Костел св. Івана Хрестителя. *Науковий архів відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*. 1984.
19. Багрій Р.С. Звіт про роботу Львівської міської археологічної експедиції. *Науковий архів відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*. 1985.
20. Івановський В.І. Археологічні дослідження Львова у 1992 р. *Studia Archaeologica*. 1993. № 1. С. 74—76.
21. Лазурко О., Ткач Є., Шніцар М. Звіт про результати археологічного нагляду під час реконструкції пл. Князя Ярослава Осмомисла у м. Львові у 2010 р. *Науковий архів НДЦ РАС ІА НАНУ*. НД 2010: АР-7. 2010.
22. Войцещук Н.В. *Врятовані скарби підземного Львова*. Львів: «Рятівна археологічна служба» ІА НАНУ, 2016.
23. Припула Н. *Біля собору святого Юра у Львові віднайшли ймовірний фундамент церкви XV ст.* *Фотомо*. 2018. URL: https://tvoemisto.tv/news/bilya_soboru_svyatogo_yura_u_lvovi_vidnayshly_ymovirnyy_fundament_staroi_tserkvy_xv_st_foto_95197.html (Дата звернення 20 жовтня 2025).
24. Лазоренко Р. *Львів княжої доби виявився більше та давніше, чим раніше вважали історики — ФОТО, ВІДЕО*. 2021. URL: <https://www.032.ua/news/3240905/lviv-knazoi-dobi-viavivsa-bilse-ta-davnise-cim-ranise-vvazali-istoriki-foto-video> (Дата звернення 26 жовтня 2025).

REFERENCES

- Matskevych, L.H. (2008). *Archaeological monuments of Lviv*. Lviv: Lohos [in Ukrainian].
- Chernysh, O.P. (1976). *Population of Prykarpattia and Volyn in the period of the disintegration of the primitive communal system and in Old Rus times*. Kyiv [in Ukrainian].
- Bulyk, N.M. (2014). *Lviv archaeology of the 19th and early 20th centuries: Researchers, scholarly institutions, museums*. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakievycha NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Ratych, O.O. (1961). Old Rus materials from the 1955—1956 excavations on Castle Hill in Lviv. *Materials and studies on archaeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 3, 115—126 [in Ukrainian].
- Mylian, T.R. (2019). Archaeology of Lviv: Origins, traditions, researchers. *Materials and studies on archaeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 23, 325—336 [in Ukrainian].
- Czolowski, A. (1910). *High Castle*. Lwow: Nakladem Towarzystwa Milosnikow Przeslosci Lwowa [in Polish].
- Bulyk, N.M. (2008). Archaeological centers of Lviv (1875—1914): Scholarly searches and field achievements. *Arkheolohichni doslidzhennia Lvivskoho universytetu*, 11, 209—237 [in Ukrainian].
- Pasternak, Y.I. (1932). Report on archaeological investigations in the underground chambers of St. George's Cathedral in Lviv. *Bohosloviia*, 4, 312—315 [in Ukrainian].
- Romaniuk, T.M. (2010). Yaroslav Pasternak: Family, personality, works. *Materials and studies on archaeology of Sub-Carpathian and Volhynian area*, 14, 454—493 [in Ukrainian].
- Bandrivskiy, M.S. (2017). *Metropolitan Andrei Sheptytskyi as a patron of archaeology*. Zbruc [in Ukrainian].
- Bandrivskiy, M.S. (2019). *Why are the «remains of Prince Osmomysl» an archaeological fake?* *Istorychna Pravda* [in Ukrainian].
- Ratych, O.O. (1955). Diary of work and inventory descriptions of the excavations of the Lviv Old Rus archaeological expedition. *Naukovyi arkhiv viddilu arkheolohii Instytutu ukrainoznavstva im. I. Krypiakievycha NAN Ukrainy*, 182 [in Ukrainian].

- Bahrii, R.S. (1977). Report on archaeological excavations on Castle Hill in Lviv. *Naukovyi arkhiv viddilu arkheolohii Instytutu ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy* [in Ukrainian].
- Bahrii, R.S. (1976). Report on the work of the Old Rus archaeological expedition of the Lviv Historical Museum. *Naukovyi arkhiv viddilu arkheolohii Instytutu ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy* [in Ukrainian].
- Dyba, Y.R. (2006). Spatial structure of ancient Lviv. *Istoriia Lvo-va. U trokh tomakh* (Vol. 1, pp. 72—75) [in Ukrainian].
- Sharanevych, I.I. (1861). *Ancient Galician towns. Ancient Lviv (from the year 1250—1350)* (Part II). Lviv [in Ukrainian].
- Malevska, M.V. (1978). Report on the work of the Lviv detachment of the architectural and archaeological expedition. *Naukovyi arkhiv viddilu arkheolohii Instytutu ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy* [in Ukrainian].
- Bahrii, R.S. (1984). Report on the work of the Lviv city archaeological expedition: Church of St. John the Baptist. *Naukovyi arkhiv viddilu arkheolohii Instytutu ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy* [in Ukrainian].
- Bahrii, R.S. (1985). Report on the work of the Lviv city archaeological expedition. *Naukovyi arkhiv viddilu arkheolohii Instytutu ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy* [in Ukrainian].
- Ivanovskyi, V.I. (1993). Archaeological research of Lviv in 1992. *Studia Archaeologica*, 1, 74—76 [in Ukrainian].
- Lazurko, O., Tkach, Y., & Shnitsar, M. (2010). Report on the results of archaeological supervision during the reconstruction of Prince Yaroslav Osmomysl Square in Lviv in 2010. *Naukovyi arkhiv Research and Development Center «Rescue Archaeological Service» of the Institute of Archaeology of the NAS of Ukraine. ND 2010: AR-7* [in Ukrainian].
- Voitseshchuk, N.V. (Ed.). (2016). *Rescued treasures of underground Lviv*. Lviv: Riativna arkheolohichna sluzhba IA NANU [in Ukrainian].
- Prytula, N. (2018). *A probable foundation of a 15th-century church was found near St. George's Cathedral in Lviv. Photo*. Retrieved from: https://tvoemisto.tv/news/bilya_soboru_svyatogo_yura_u_lvovi_vidnayshly_ymovirnyy_fundament_staroi_tserkvy_xv_st_foto_95197.html [in Ukrainian].
- Lazorenko, R. (2021). *Princely-era Lviv turned out to be larger and older than historians had previously believed — Photo, video*. Retrieved from: 032.ua [in Ukrainian].